

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Příčiny Velké francouzské revoluce

Lucie Suchanová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor České dějiny

Bakalářská práce

Příčiny Velké francouzské revoluce

Lucie Suchanová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval (a) samostatně a použil (a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015 .....

OBSAH

ÚVOD.....	1
KRIZE STARÉHO REŽIMU	3
SOCIÁLNÍ PŘÍČINY.....	8
OSVÍCENSTVÍ	12
POLITICKO-EKONOMICKÉ PŘÍČINY	16
PRÁVNÍ SPOR.....	24
ZÁVĚR	27
SEZNAM LITERATURY	28

1. ÚVOD

Francouzská revoluce, která trvala od roku 1789 do roku 1799, byla jednou z nejvýznamnějších událostí světových dějin. Revoluce vedla k mnoha změnám ve Francii, která byla v době revoluce nejmocnějším státem v Evropě. Politické, sociální a ekonomické podmínky ve Francii přispěly k nespokojenosti mnoha občanů žijících ve Francii, zejména těch z třetího stavu. Myšlenky osvícenských intelektuálů přinesly nové pohledy na vládu a společnost. Americká revoluce také ovlivnila příchod francouzské revoluce. To vše zpochybnilo autoritu králů, kněží a šlechticů. Revoluce také dala nové významy a nové nápady na politické myšlenky lidí, jako je například demokracie a nacionalismus. Starý francouzský režim, zvaný ancien régime, byl odstraněn.

Cílem této bakalářské práce je poskytnout částečný rozbor všech příčin Velké francouzské revoluce. Práce je zaměřena na příčiny sociální, ideologické, hospodářské a politické. Záměrem bakalářské práce je vysvětlení klíčových skutečností, které ovlivňovaly rozhodování čelních představitelů Francie. Práce je orientována především na vývoj uvnitř francouzského státu.

Členění kapitol odpovídá logické posloupnosti příčin Velké francouzské revoluce. První kapitola je zaměřena na vývoj v 18. století, nejen ve francouzském státě. Pokračuje předrevoluční podobou starého režimu, takzvaného ancien régime. Dále také vysvětlením a popsáním absolutistické vlády té doby ve Francii.

Druhá kapitola se zabývá sociálními příčinami francouzské revoluce. Je zde brán zřetel na historiografické interpretace. Dále je zde popsáno rozdělení do třech stavů, čili duchovní, šlechta a takzvaný třetí stav. Každý z těchto stavů je rozdělen na několik částí, podle toho kdo všechno do daného stavu patřil. Je zde vysvětleno postavení každého stavu a jeho povinnosti a práva.

Třetí kapitola se zabývá ideologickými příčinami revoluce. Hlavní příčinou byla kritika absolutistického režimu. Kapitola se zaměřuje na tři hlavní představitele, jejich hlavní myšlenky a dopad na ideologické smýšlení obyvatelstva. V první řadě Montesquieu, Voltaire a Rousseau.

Další kapitola přibližuje příčiny ekonomické a politické. Je zde chronologicky popsána doba od vlády generálního finančního kontrolora Turgota až po Neckera, čili období od roku 1774-1789.

Poslední kapitola se úzce zabývá svoláním generálních stavů a událostem po tom následujícím. Uzavřena je pádem Bastily, čili neoficiálním počátkem revoluce jako takové.

Bakalářská práce je sestavena na základě kompilační metody. Je využíváno zejména sekundární literatury dostupné v českém jazykovém prostředí. Bylo možné použít velké množství překladů zahraniční literatury, která se francouzskou revolucí zabývá. Mezi starší výtisky patří především díla marxistických historiků Mathieze či Soboula. Francouzskou revolucí a jejím ohlasem v českých zemích se v 30. až 80. letech minulého století zabývali také tuzemští autoři. Mezi, které patří například Hroch, Kubišová. Od 90. let 20. století jsou hlavními pracemi, ty s revizionistickou interpretací: například Furetovo „*Promýšlení francouzské revoluce*“ či práce Mony Ozoufové a tituly historiků z anglofonní oblasti – Huntové či Maliy, které kritizují marxistický výklad. Vyšly rovněž české překlady *Burkových Úvah o revoluci ve Francii* nebo *Tocquevillova Starého režimu a Revoluce*. Dále byly použity publikace psané v anglickém jazyce, mezi ně patří například knihy od autora Petera McPhee a Williama Doylea. Mezi české autory zastoupené v této bakalářské práci patří Aleš Skřivan, Petr Křivský, Miroslav Hroch, Daniela Tinková či Josef Hotmar.

2. KRIZE STARÉHO REŽIMU

Revoluce jsou společně s válkami nejvíce kontroverzními a probíranými tématy. Tato témata jsou provázána. Války předcházely nebo provázely revoluce. Americkou revoluci provázela válka za osvobození, nebo je následovaly války, v nichž se revoluce bránily útoku, jako při Francouzské revoluci.¹ Dnešní význam slova revoluce je datován až od konce osmnáctého století. Dříve nebylo použito v politickém slova smyslu, ale uvádělo se především ohledně kruhového pohybu planet. Během století sedmnáctého postupně získávalo politický význam, ale stále s myšlenkou kruhovosti. Revoluce byla chápána jako synonymum pro cyklus změny ve státech, cyklus turbulentních vzestupů a pádů. Po roce 1789 dostala revoluce významnější reference.²

Definice revoluce a její příčiny mají mnoho teorií. Rozdělujeme marxistické a nemarxistické teorie. Marxisté podstatu revoluce spatřují v hlubší sociální změně a v celkovém přetvoření stávajícího ekonomického systému. Postupně dochází k nahromadění kapitálu v rukou několika kapitalistů, ke stále většímu zblácování mas a k nárůstu nezaměstnanosti. Na vrcholu tohoto vývoje však musí dojít k obratu, kdy si proletariát uvědomí své odcizení a začne na základě tohoto uvědomění jednat. V tomto bodě musí s historickou, dialektickou, vědecky poznanou nutností, podle neomylných zákonů, dojít k sociální revoluci, která vyřeší rozpor mezi výrobními silami a výrobními vztahy.³ Nemarxistické teorie mají mnoho společného s marxistickými teoriemi, ale podstatu revoluce spatřují spíše v přeměně politického (nikoli sociálního) systému. Na rozdíl od marxistického pohledu není revoluce chápána jako nutná a nevyhnutelná součást zákonitého procesu. Dle Malii: „Revoluce mění souřadnice legitimacy v res publica; znamenají konec starých režimů a počátek nového uspořádání; a jsou milníkem přechodu z jedné éry do druhé.“⁴

Velká francouzská revoluce bývá v dějinách často označována jako „Velká buržoazní revoluce“ nebo také „Revoluce třetího stavu“. Mezi hlavní cíle revoluce patřilo především zrušení středověkého dělení obyvatelstva podle jednotlivých stavů, které předurčovaly postavení jedince ve společnosti, ale hlavně nastavení

---

¹ ARENDT, Hannah, O revoluci, Praha 2011, s. 15.

² Tamtéž, s. 18.

³ KRSKOVÁ, Alexandra, Dějiny evropského politického a právního myšlení, Praha 2003, s. 452.

⁴ MALIA, Martin, Lokomotivy dějin, Brno 2009, s. 377.

rovnoprávnosti všech lidí před zákonem.⁵ Francouzská revoluce vyvolala počátek nového společensko-politického uspořádání Evropy. Zrušila svými názory staleté tradice a výsady. Francouzská revoluce se proslavila politickými ideály vyjádřenými sloganem, "Volnost, rovnost, bratrství". Tyto ideály, jsou však rozporuplné. Je nemožné je realizovat všechny najednou. Lidé mohou svobodně žít nebo dělat věci, které jsou předmětem jejich zájmu, ale stanu se kvůli tomu více rozdílnými, tedy nerovnými. A naopak čím více jsou si lidé rovni, tím menší je možnost stát se rozdílnými.⁶ Tyto protichůdné ideály byly reprezentovány mnoha filozofy.

Francouzská revoluce, jak ji pozorovali historici, nebyla jen produktem nápadů. Spíše to bylo rozvíjení událostí, v nichž četné nápady hrály roli. Zdroj mnohých myšlenek lze nalézt v pracích zahraničních filozofů, v kritice ancien régime, kterou provedli francouzští filozofové ve francouzských společenských kruzích a ve stížnosti nižších tříd.⁷

Francouzská společnost v 18. století, později získává titul ancien régime neboli starý režim, protože v sobě spojovala prastará privilegia šlechty s naprostým nedostatkem jakékoli moderní zodpovědnosti ve vládě.

Francie byla absolutistickou monarchií. V čele politické správy byl král. Podle teorie o božském právu, disponoval absolutní mocí. Toto právo bylo nesmrtelné, dostávalo se mu po smrti jeho předchůdce a on jej zase předával svému nástupci. Za tento nejvyšší úřad byl zodpovědný pouze Bohu. Ať byla královská moc jakkoli absolutní, stálo nad ní zásadní omezení, totiž povinnost vládnout v křesťanském duchu. Dále se musel podřídit různým zásadám, které během staletí vznikly. A to pravidlo následnictví trůnu – primogenitura, dále uznání katolické víry a respektování svobody a majetku poddaných.⁸ Král byl zdrojem vší spravedlnosti, tudíž mohl zasahovat do všech soudních sporů. Dále vydával zákony ve formě dekretů a mimo jiné byl také hlavou moci výkonné.⁹ Oporou královské moci byla moc výkonná, kterou představovalo šest ministerstev. Mezi ministerstvy vládla rivalita, protože se jejich kompetence velice

---

⁵ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s.

⁶ WASKEY, Andrew J., The encyclopedia of the french revolutionary and napoleonic wars, California 2006, s. 30.

⁷ Tamtéž, s. 31.

⁸ FURET, Francois, Francouzská revoluce. Díl 1., Od Turgota k Napoleonovi (1770-1814), Praha 2004, s. 18.

⁹ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 46.

často překrývaly. Nejaktivnějšími královskými „pomocníky“ byli intendanti, rozptýlení do generalit, čili správních okrsků. Soudní, finanční a policejní intendanti byli tvůrci jednoty a centralizace. Jelikož byli ve stálém styku se státními tajemníky, s generálním kontrolorem a s radou pro vnitřní záležitosti, stali se pojítkem mezimístní správou a ústřední vládou.¹⁰ Královský „absolutismus“ měl však své meze. Například prodejnost úřadů, která je právě pro francouzskou monarchii příznačná. Zajišťovala sice přísun peněz, ale zároveň činila s úředníků jakési „majitele“ postů, kteří ke králi nebyli příliš loajální.¹¹ Žádná předrevoluční vláda nebyla tak silná, aby vytvořila koherentní plán proti vůli parlamentů, krajů a notáblů. K dalším důležitým rysům fungování ancien regime patřila skutečnost, že každý zákon musel být zaregistrován třinácti parlamenty, které sídlily v hlavních městech francouzských provincií, tedy například v Paříži, Marseille, Dijonu a dalších. Teprve potom mohl být jakýkoli zákon aplikován.¹²

Za vlády Ludvíka XIV. došlo k centralizaci absolutistické moci a zbožštění samotného panovníka. Velmi brzy to, ale přispělo k oslabení královského úřadu, hlavně u jeho následovníků. Ludvík XV. ani Ludvík XVI. nedokázali unést zátěž úřadu, který byl nyní nerozlučně spjat s jejich soukromou osobou.¹³

V závěrečné fázi starého režimu starého režimu nevyhovovalo právní a administrativní zřízení nikomu ve společnosti. Aristokracie nebyla spokojena s centralizací absolutistické moci, buržoazie chtěla podíl na správě země a ostatní obyvatelstvo bylo nespokojeno s útlakem a zhoršujícími se životními podmínkami. Ty byly způsobeny, mimo jiné, vysokými výdaji ve válkách za vlády Ludvíka XV. (1715-1774). Sedmiletá válka (1756-1763) měla katastrofální následky, i přesto, že Francie byla spojencem Ruska a Rakouska. Po Pařížském míru (1763), Francie nezískala žádné evropské zisky a ztratila Kanadu a většinu z jejích kolonií v Indii. Nejenže byla porážka komplexní a ostudná, válka také království zatížila kolosálním dluhem, u kterého byla malá naděje na snížení. Jeho splacení absorbovalo 60 procent daňových příjmů. I přes to v roce 1778 šel Ludvík XVI. do války chránit nové Spojené státy. Tentokrát to byl velkolepý úspěch. Zatímco kontinentální Evropa zůstala v klidu, Francie vedla koalici

---

¹⁰ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 47.

¹¹ TINKOVÁ, Daniela, Revoluční Francie 1787-1799, Praha 2008, s. 19.

¹² Tamtéž, s. 20.

¹³ FURET, Francois, Francouzská revoluce. Díl 1., Od Turgota k Napoleonovi (1770-1814), Praha 2004, s. 18.

proti izolovaným Britům. Tyto velké finanční výdaje měli za následek zvyšování daní a například ceny potravin, což snižovalo životní úroveň obyvatel ancien régime na únosnou mez. Úspěšné politické a sociální reformy nebylo možno prakticky provést z důvodu zatuchlosti legislativního režimu a úplatnosti úředníků, kteří se tak starali více o své finanční zdroje, než o efektivitu systému.¹⁴

Díky podmínkám ve Francii bylo jasné, že tento režim nemůže dlouho vydržet. Určující výrobou francouzského hospodářství za starého režimu bylo zemědělství. Proto také bylo nejpočetnější složkou francouzské společnosti rolnictvo. Existovali mezi nimi, ale společenské rozdíly. Byli zde například zámožní sedláci, pachtýři, nájemci za poloviční výnos, atd. I přesto, ale největším počtem byli drobní zemědělci, kteří se potýkali s chudobou.¹⁵ Bída v okresech země rok od roku stoupala, a bylo čím dál těžší vybírat daně a zároveň přimět rolníky platit nájemné pronajímateli, také provádět nespočet dalších povinností, jež vymáhala provinční vláda. Na rolnících spočívala všechna břemena této společnosti. Církevní desátky, úroky, polní desátky, robota, královské daně, vojenská služba. Břemena tížící rolníka byla tím těžší, čím byl způsob zemědělského hospodářství zastaralejší.¹⁶ Daně představovaly polovinu a často dvě třetiny toho, co rolníci mohli získat v průběhu roku.

Daně byly v průběhu osmnáctého století zvyšovány. Jak uvádí Soboul, ve valonských Flandrech stouply přímé daně za Ludvíka XVI. o 28%.¹⁷ „Dnes dělníci potřebují dvakrát tolik peněz na jejich živobytí, i přesto, že vydělávají více než před padesáti lety a žijí o polovinu chudším životem.“ (Watsonův institut) Bída a výtržnictví se stávali běžnými podmínkami života na venkově. Navíc to nebyli jen rolníci, kteří protestovali a bouřili se. Střední třídy chtěly také hlasitě vyjádřit svou nespokojenost. Kapitalistické vrstvy neboli vládnoucí třídy měly pocit velkého ohrožení z masy obyvatelstva, která uvažovala o získání státní moci. Rolníci a sanscoulti se chtěli ozbrojit a prokázat svou moc. Povstání sice byla považována za analyticky se opakující nepokoje z dřívějších století, ale buržoazie je mohla chápat jako první skutečné povstání antisystémového (anti-kapitalistického) moderního světa. Nebyla sice příliš úspěšná, ale

---

¹⁴ DOYLE, William, French Revolution – A Very Short Introduction, New York 2001, s. 20.

¹⁵ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 35.

¹⁶ MATHIEZ, Albert, Francouzská revoluce, Praha 1952, s. 18.

¹⁷ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 37.

došlo k významné kvalitativní změně ve struktuře kapitalistického světového systému.¹⁸ Tento vývoj lze jasně sledovat během prvních třinácti nebo čtrnácti let vlády Ludvík XVI., od roku 1774 do 1788 viditelně dochází k významné změně v celém politickém systému Francie. Ale Ludvík XVI. a jeho dvůr se této změně bránil. Vzhledem k tomu, v roce 1787 a 1788 byl král konfrontován veřejným míněním, které chtělo kompromis a požadovalo zástupce ve vládě se všemi omezeními královské moci, které se účastní. Viděli jsme Ludvíka XVI., jak zamítl velmi skromné Turgotovi návrhy. Pouhá myšlenka na omezení královské moci byla nevyhovující. Proto reformy - zrušení statutu práce, zrušení ochranných dozorců a nesmělý pokus, aby tyto dvě privilegované třídy - šlechta a duchovenstvo - zaplatili některé z daní, neměly žádné podstatné výsledky.

V 18. století je také zaregistrován úpadek královské autority, a to hlavně kvůli osobnostním rysům posledních dvou bourbonských panovníků. Došlo k takzvané „krizi legitimacy“ královského majestátu a „slunečního mýtu“, spjatého s francouzskou monarchií z doby Ludvíka XIV. Dalším důvodem královské neoblíbenosti byla mladá habsburská princezna Marie Antoinetta, dcera habsburské císařovny Marie Terezie, která se roku 1770 provdala za následníka trůnu, budoucího Ludvíka XVI. Již v posledních desetiletích před revolucí se poněkud lehkomyšlná a rozhazovačná Marie Antoinetta dočkala hanlivých pamfletů, které v prostých poddaných jen posilovaly odpor a nenávisť k monarchii a aristokracii. Náhrdelníková aféra, která se táhla po dvě léta (1785–1786), a třebaže na ní královna nenesla vinu, nenávisť vůči její osobě posílila. Kardinál de Rohan, štrasburský arcibiskup, chtěl získat přízeň královny. Za sto padesát tisíc liber se měl sejít s královnou, byla to však pouze statistka, která mu přislíbila odpuštění, když zakoupí náhrdelník v hodnotě téměř dvou milionů, určený původně pro paní du Barry¹⁹ a pro královnu Francie cenově nedostupný.²⁰ Když intrika vyšla najevo stížností klenotníka Boehmera, kterému nebyl zaplacen, se Ludvík XVI. odvolal k pařížskému parlamentu, aby pomstil svou uraženou čest. Kardinál byl, ale za všeobecného souhlasu osvobozen. Nelze považovat za provinění, domnívá-li se někdo,

---

¹⁸ WALLERSTEIN, Imanuel, *The French revolution and the Birth of Modernity*, Los Angeles 1990, s. 124.

¹⁹ Du Barry

²⁰ FURET, Francois, *Francouzská revoluce*, Praha 1988, s. 51.

že francouzskou královnu se dá snadno svést.²¹ Do oběhu se dostaly nejdivočejší historicky o její mravní zkaženosti a honbě za luxusem.²²

3. SOCIÁLNÍ PŘÍČINY

Většina nyní vydávaných pojednání, která se zabývají sociálními příčinami revoluce, se dělí do dvou táborů, jež spolu v zásadních věcech nesouhlasí. Na jedné straně Albert Soboul a marxističtí stoupení. Mezi, které patří například Lefebvre a Hobsbawm. Ti zkoumali původ Francouzské revoluce založené na jejích sociálně-ekonomických faktorech. Věří, že revoluce byla způsobena vzestupem k moci rostoucí kapitalistické bohaté buržoazie, která se bouřila proti staromódnímu a restriktivnímu feudálnímu systému. Prohlašují, že nespokojenost mezi lidmi byla umocněna skutečností, že i když získali ekonomickou převahu, jejich socio-politický status zůstal stejný.²³ Kolem přelomu devatenáctého a dvacátého století tato historiografie začala získávat novou politickou doménu. Od roku 1898 začal velký levicový politik Jean Jaures produkovat socialistickou historii francouzské revoluce, která zdůrazňovala její hospodářské a sociální aspekty a zavedla prvek marxistické analýzy.²⁴ Například Lefebvre byl inspirován ruskou předrevoluční literaturou, která se zaměřovala na francouzské rolnictvo osmnáctého století. Vytvořil tak moderní diskurs francouzské agrární historie.²⁵

Na druhé straně byli revizionisté, kteří obraceli pozornost k méně vznešeným zájmům rozmanitých skupin, přičemž tyto skupiny nelze nijak snadno začlenit do žádné předvídatelné struktury třídních vztahů. Je to faktor, který odpovídá za jedinečnost francouzské společnosti. Proto dle nich nebyla žádná třída, která by si zakládala na boji.

---

²¹ MATHIEZ, Albert, Francouzská revoluce, Praha 1952, s. 27.

²² BĚLINA, KAŠE, KUČERA, České země v evropských dějinách, Praha 2006, s. 65.

²³ HUNTOVÁ, Lynn, Francouzská revoluce: politika, kultura, třída, Brno, 2007, s. 169.

²⁴ DOYLE, William, French Revolution – A Very Short Introduction, New York 2001, s. 100.

²⁵ MALIA, Martin, Lokomotivy dějin, Brno 2009, s. 241.

Mezi revizionisty patřil například Alfred Cobban.²⁶

Až do poloviny 20. století, historici věřili, že francouzská revoluce byla nesmírně významná epocha, a to buď v pokroku lidstva, nebo v jeho vlastní zkáze, v závislosti na jejich politických sympatiích. Liberálové, kteří se domnívali, že individuální svoboda a parlamentní demokracie držela klíč k pokroku. A socialisté, kteří argumentovali, že pokrok byl stanoven hospodářským rozvojem. Pro liberály, to byla scéna v boji za politickou svobodu; zatímco pro socialisty byl rok 1789 první etapou úpadku feudální elity a převod ekonomické a politické moci do obchodní a průmyslové střední třídy. Během posledních let se nám také dostává nových otázek, jako je například feminismus za francouzské revoluce a tak dále.²⁷ Tyto názory vycházely z uspořádání francouzské společnosti osmnáctého století.

Francie byla korporační společnost, ve které byla výsada nedílnou součástí sociální hierarchie, bohatství a individuální identity, tj. lidé byli součástí sociálních skupin vyplývajících ze středověkého pojetí světa, lidé měli povinnost modlit se, bojovat nebo pracovat. Francouzská společnost byla rozdělena do tří stavů, první skládající se z duchovních, druhý se skládá z krále a jeho dvorních šlechticů a třetí integrovaný se skládá z buržoazie a rolnictva. Třetí stav představoval více než 80% populace. Tato kritéria poukazují na řadu nerovností, jež vyústila v četné vzpoury a požadavky třetího stavu.²⁸ Aby bylo možné pochopit otázku sociálního původu Francouzské revoluce v užším kontextu, musíme studovat celou francouzskou společnost 18. století. Celá sociální struktura *ancien régime* byla rozdělena do řádů nebo "stavů". První stav byl složen z duchovenstva. Ačkoli duchovní činily kolem sto tisíc osob, z poloviny mnichů a jeptišek a z druhé poloviny světských kněží. Jako celek měli značnou moc a vliv ve státě.²⁹ Vlastnili asi 1/10 pozemků ve Francii. Duchovní užívali mnoho výsad. Kromě příjmů plynoucích díky vlastnictví půdy z nájemného a feudálních poplatků, kterým se říkalo "desátky", ty činily kolem 120 milionů liber.³⁰ Na

---

²⁶ HUNTOVÁ, Lynn, Francouzská revoluce: politika, kultura, třída, Brno, 2007, s. 169.

²⁷ TINKOVÁ, Daniela, Revoluční Francie 1787–1799, Praha 2008, s. 206-210.

²⁸ MCPHEE, Peter, A Social History of France: 1780-1880, Taylor `Francis 1992, s. 55.

²⁹ KŘIVSKÝ, KVAČEK, SKŘIVAN, Věk starý a nový: dějiny, kultura a život Evropy v 17. a 18. století, Praha 1987, s.314.

³⁰ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 27.

oplátku však zaplatili velmi malé procento svých příjmů králi, jako "le don gratuit", neboli dobrovolné dary - příspěvky na státní výdaje. S nerovností se setkáváme i uvnitř duchovenstva, bylo rozděleno do různých skupin. V jeho řadách, jako v celé předrevoluční Francii, proti sobě stáli šlechtici a nešlechtici, vyšší a nižší duchovenstvo.

Vyšší duchovenstvo bylo čerpáno výhradně z šlechtického řádu. Nižší duchovenstvo, vesměs vzešlé z lidu, sdílející jeho osud a tedy i jeho myšlenky a tužby, tvořilo skutečný církevní plebs.³¹ Mezi nižší duchovenstvo patřili faráři a kaplani, kteří dostávali takzvanou kongruu, což byl skromný plat, například farář měl 750 liber. Ve vyšším duchovenstvu nebylo zastoupení z nižší šlechty, což bylo hluboce pocíťováno v průběhu revoluce. Tito zástupci se odtrhli od duchovního stavu a ve velkém množství se připojili k revolucionářům.

Druhý stav zahrnoval šlechtu, která stejně jako duchovní tvořila malý zlomek populace. Její počet byl roku 1789 odhadován na 150 000 lidí. Síla této třídy byla založena na feudálním panském systému. Historici se stále nemohou shodnout na rozsahu sociálního napětí na venkově, ale není pochyb o tom, že tento systém byl velmi neoblíbený. Společným znakem šlechty byla hospodářská a daňová privilegia, monopol na vysoké hodnosti v armádě a v církevní hierarchii.³² Těšili se nároků na erb, nosit meč, vyhrazenou lavici v kostele, dohled nad obcí, monopol nad lovem a údržbu studní, vinařských lisů, a tak dále.³³ Nejdůležitější diferenciací mezi šlechtici a nešlechtici, bylo to, že šlechtici byli osvobozeni od placení téměř všech daní. Stejně jako v duchovenstvu, tak i mezi šlechtou bylo obrovské napětí. Mezi tradiční neboli dvorskou šlechtou byli řazeni šlechtici, kteří měli právo žít u dvora, což tvořilo přibližně 4000 rodin žijících u královského dvora ve Versailles. Šlechta vedla nákladný život, díky důchodům z královské pokladny. Avšak díky válce, již nezískávala kořist a zdroje v takovém rozsahu jako v minulosti. Prostřednictvím rostoucích cen a extravagantního životního stylu byly jejich osudy jasné. Většina šlechty se ocitla na mizině, a to také díky rozdělení pozemků děděním. Postupem času se část šlechty začala zapojovat do podnikání a spojila se s nově vznikající buržoazií. Společné hospodářské zájmy a myšlenky prohloubili odcizování této části šlechticů od společné hierarchie. Poutali se

---

³¹ HROCH, Miroslav, KUBIŠOVÁ, Vlasta, *Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800*, Praha 1990, s. 53.

³² HROCH, Miroslav, KUBIŠOVÁ, Vlasta, *Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800*, Praha 1990, s. 54.

³³ SOBOUL, Albert, *Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799*, Praha 1951, s. 28.

spíše ke stavu třetímu. Starší aristokracie, ale stále sdílela názor, že buržoazie je společensky méněcenná.

Další částí šlechty byla šlechta venkovská, která měla osud méně příznivý. Marxistické přesvědčení, že všechna šlechta se skládá z feudálních vlastníků, kteří chtějí svou existenci podložit tradičními feudálními právy k půdě. Mnoho šlechticů může být považováno za zastánce kapitalistického myšlení a mnoho členů buržoazie by se dalo nazvat jako feudální. Významné rozdíly byli mezi dvorskou šlechtou a tou v provinciích. Ti co bydleli u dvora ve Versailles, zastávali lukrativní vládní pozice. Jejich pozice jim umožnila skoupat velké panství na venkově. To vzbudilo žárlivost relativně chudší venkovské šlechty, která se přirozeně cítila v ohrožení. A tak, ačkoli feudalismus byl na poklesu, jejich nejistota je přiměla, aby se zvláště snažili a usilovali o oživení feudální struktury a získali toho co nejvíce. Revizionističtí historici, nicméně, tvrdí, že toto oživení nebylo ani úspěšné, ani efektivní. Čím více si venkovští šlechtici vymáhaly feudální poplatky, tím více byli nenáviděni svými poddanými.³⁴

Poslední částí šlechty byla šlechta úřednická, která vznikla nově, když monarchie rozšířila svůj soudní a správní aparát. Jako jediná, kontrolovala královskou moc. Chtěla přestavit starý režim pod vlivem osvěcenských myšlenek, poukazovala na chyby státního systému. S absolutismem nesouhlasila ani venkovská šlechta, ta však chtěla zpátky ke starému feudálnímu zřízení.³⁵

Třetí a nejpočetnější skupinou ve francouzské společnosti byl takzvaný třetí stav, do kterého patřila buržoazie, městské lidové vrstvy a rolníci. Tato pětadvacetimilionová masa byla značně nesourodá.³⁶

Dalším odvětvím francouzské společnosti, která začala protestovat proti nerovnému zacházení, byla buržoazie neboli střední třída. Na rozdíl od venkovských a městských chudých, členové této ekonomické třídy dokázali získat ekonomický a sociální status před rokem 1789. Důležitou třídou ve Francii byla střední buržoazie, neboli buržoazní inteligence, která měla svá svobodná povolání. Patřili mezi ně

---

³⁴ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 30.

³⁵ HROCH, Miroslav, KUBIŠOVÁ, Vlasta, Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800, Praha 1990, s. 53.

³⁶ KŘIVSKÝ, KVAČEK, SKŘIVAN, Věk starý a nový: dějiny, kultura a život Evropy v 17. a 18. století, Praha 1987, s. 315

například právníci, notáři, advokáti, soudci (ti všichni vedli pohodlný život a těšili se úctě a vážnosti); spisovatelé a žurnalisté, lékaři a profesori se těšili úctě menší. Také sem patřila maloburžoazie, skládající se z obchodníků, řemeslníků, maloobchodníků a tak dále. Vzhledem k jejich životní úrovni, byli často přiřazováni k nižším pracovním skupinám. Tyto skupiny stále snily o tom, jak dosáhnout vznešeného postavení. Nicméně měly strach z velkých kapitalistů, protože nedisponovali takovou finanční jistotou a tudíž nebyli schopni s nimi soutěžit.

Nemůžeme tedy přijmout marxistické pojetí, že buržoazie je homogenní třídou se společnými cíly. Vyšší buržoazie, čili kapitalistická se s maloobchodníky neztotožňuje, tudíž se během revoluce připojují k nižší pracující třídě. Francouzská populace zahájila svou migraci z vesnic do měst a továrny se začaly promítat do městské krajiny, kapitalistům a finančníkům jejich bohatství velmi rychle vzrostla. Děti střední třídy měly lepší přístup ke vzdělání a kultuře, a jejich výchova je přivedla k bližšímu kontaktu s francouzskou aristokracií. V mnoha případech, díky manželstvím mezi vrchní a střední třídou. Nicméně, růst hospodářské síly francouzské střední třídy není doprovázen stejnou politickou mocí. Buržoazní členové třetího stavu zvláště cítili křivdu za to, že hlasy při svolání generálních stavů (zákonodárný orgán svoláno na vzácných příležitostech králem) byly počítány podle stavů, ne podle hlav, tedy členů. Proto byl třetí stav často přehlasován prvním stavem (duchovenstvo) a druhým stavem (šlechta), kteří obvykle hlasovali spolu na základě opatření, která podporovala jejich zájmy na úkor potřeb třetího stavu. Nicméně, třetí stav měl dvakrát tolik poslanců jako jeden ze dvou dalších stavů.

4. OSVÍCENSTVÍ

Francouzská revoluce se považuje za dobu velkých změn. Osvícenská filozofie, která se v této době rozvíjí, je jednou z příčin této revoluce. Osvícenství bylo období intenzivního výslechu dominantních idejí v oblasti filozofie, politologie a ekonomie. Stejně jako reformace zapříčinila duchovní převahu římsko-katolické církve a průmyslová revoluce v 17. století otrásla dogmatickými názory ve vědě, osvícenští filozofové vzdorovali představě o božském právu králů, nadřazenosti víry nad lidskou myslí, a věčnosti stávajících sociálních opatření. Nové pojetí života a společnosti

nahradilo tradiční pojetí, jehož průvodcem byla středověká církev a které spočívalo v tom, že je nutno již zde na světě připravovat spásu duše k posmrtnému životu.³⁷ Základní myšlenky osvícenství lze nalézt v pracích nejvýznamnějších představitelů této doby, včetně: Charles-Louis de Montesquieu (1689-1755), François-Marie Arouet (pseudonym Voltaire, 1694-1778) a Jean-Jacques Rousseau (1712-1778).

Právě „vliv“ **Montesquieho** byl v prvních letech revoluce téměř univerzální, neboť právě on nejlépe vyjadřoval tužby konstitučních monarchistů. Jevil se tedy spíše jako ideální reformátor než jako „revolucionář“.³⁸ Montesquieu byl velmi ovlivněn Anglií, především názory Johna Lockeho. Pracoval na myšlence svobody a konstituční monarchie. Věřil, že svoboda je definována jako svobodná myšlenka člověka, podle toho jak se sám nenuceně a nerušeně rozhodne, samozřejmě jeli to v mezích zákona přípustné. Snažil se o výklad přirozeného práva a společensko-politických institucí na základě srovnání současného francouzského zřízení se zákonodárstvím Anglie a republikánského Říma. Prohlásil také, že liberální konstituční monarchie je pro Francii nejlepším řešením. Po vzoru Anglie doufal, že se moc rozdělí do několika skupin a hlavně, že do ní budou zahrnuty stejně jako šlechta, duchovenstvo i měšťané. Avšak zůstane nadále reprezentována králem. Lid spravuje zákonodárnou moc pomocí svých volených zástupců v parlamentu, výkonná moc je svěřena panovníkovi a úřednickému aparátu a moc soudní vykonávají soudci z lidu.³⁹ Montesquieu dal v jeho plánu pro vládu největší pravomoc aristokracii, což by se dalo vysvětlit tím, že on sám byl šlechtic. Tyto myšlenky v předrevoluční Francii ovlivnili například hraběte a markýze Honoré Gabriela Riqueti de Mirabeau, který byl jedním z hlavních řečníků mezi revolucionáři.⁴⁰ V první polovině osmnáctého století vznikly dva velké myšlenkové proudy: feudální, který je představován právě Montesquieuovým Duchem zákonů, neboli *L'Esprit des lois* (1753). Tvrdil, že zákony jsou nutné vztahy, které nevyhnutelně vyplývají z povahy věcí. Jsou to sociální fakta, například geografické faktory, ekonomické podmínky, ale i zvyky, ideologické prvky a tak dále. Všechny společně ve vzájemné interakci tvoří ducha národa. O fungování dané vlády pak rozhoduje vztah mezi její formální povahou a podstatou. Rozlišoval tři druhy vlády:

---

³⁷ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 40.

³⁸ TINKOVÁ, Daniela, Revoluční Francie 1787-1799, Praha 2008, s. 56.

³⁹ HOLZBACHOVA, Příspěvky k dějinám francouzské filozofie společnosti, Brno 2011, s. 37.

⁴⁰ HOTMAR, Josef, Dobrodružství Velké revoluce: 1789-1799, Praha 1989., s. 47.

republiku, monarchii a despocii. Politická svoboda je podle Montesquieua tam, kde se nezneužívá moci. Má-li se zabránit zneužívání moci, je třeba těm, kdo jí mají, neustále šlapat na paty, říká Montesquieu.⁴¹ Montesquieu již více než čtyřicet let před vypuknutím revoluce věděl, že politické struktury na Západě podléhají zkáze, a proto se bál návratu k despocii, neboť evropské národy již nedůvěřovali zákonům a nevěřily v autoritu těch, kteří jim vládli. Obával se, že svoboda podlehne zkáze. Byl totiž přesvědčen, že morálka, která je důležitá pro život společnosti a nepodstatná pro politiku, nedokáže v krizové situaci odolat.⁴² Svým názorem silně podkopával myšlenku o vládě z boží milosti, ale také o vládě z vůle lidu (společenská smlouva).⁴³ Tato ostrá kritika despotismu se promítla v myšlenkách revolucionářů. Po americké revoluci čerpala z Montesquieuových myšlenek francouzská ústava.

Voltaire, jinak známý jako Francois Marie Arouet se proslavil jako známý polemik, útočící na zakořeněné sociální instituce svou prudkou a satirickou prózou a poezií. Podstatně ovlivnil formování se francouzského osvícenství tím, že spojil nejlepší prvky domácí racionalistické tradice s anglickým filozofickým empirizmem (J.Locke) a koncepcí přírody (I.Newton). Stejně jako Montesquieu bral své myšlenky v Anglii. V té době zde byla náboženská obroda, plná deistů a volnomyšlenkářů. „Point de religion en Angleterre,“⁴⁴ pravil Montesquieu. To nejvíce působilo na Voltaireovu mysl.⁴⁵ Ostře vystupoval proti základním idejím "zjeveného" náboženství (uznávání osobního boha, nesmrtelné duše atd.). Byl proti náboženskému fanatismu jakéhokoliv druhu, obzvláště v katolické církvi. Odmítal však i důsledný materialismus. Navzdory celoživotním útokům na zavedená náboženství Voltaire nehájil ateismus. Domníval se, že existuje nějaká kosmická síla, která řídí svět.⁴⁶ Chtěl nahradit všeobecnou vládu náboženství a autority všeobecnou vládou vědy a rozumu.⁴⁷

Voltaireovy „Listy o Angličanech“ byly první prací, která rozvířila myšlenkové pochody revolucionářů.⁴⁸ Některé na tehdejší dobu velmi smělé názory vyjádřil

---

⁴¹ KRSKOVÁ, Alexandra, Dějiny evropského politického a právního myšlení, Praha 2003, s. 333.

⁴² ARENDT, Hannah, O revoluci, s. 108.

⁴³ Tamtéž, s. 149.

⁴⁴ „O náboženství v Anglii se nedá mluvit.“

⁴⁵ DAWSON, Christopher, Bohové revoluce, Praha 1997, s. 41.

⁴⁶ PLHÁKOVÁ, Alena, Dějiny psychologie, Praha 2006, s. 44.

⁴⁷ DAWSON, Christopher, Bohové revoluce, Praha 1997, s. 42.

⁴⁸ KRSKOVÁ, Alexandra, Dějiny evropského politického a právního myšlení: kapitoly z dějin, Praha 2003, s. 325.

Voltaire v malém spisu „Myšlenky republikánské“ (1765). Uvádí v něm například, že ryzí despotismus je trestem za špatné chování lidí. Jestliže je nějaká společnost ovládána jediným člověkem nebo jen několika osobnostmi, je to zřejmě proto, že nemá ani odvahu, ani schopnost si vládnout sama. Smělost této pravdivé myšlenky spočívala v tom, že si ji někteří lidé vykládali jako výzvu k politickému jednání.⁴⁹

V oblasti myšlení o státě zastával Voltaire po většinu života názor, že zájmy politické svobody a rovnosti lidí může nejlépe zabezpečit konstituční monarchie v čele s osvíceným monarchou. Teprve ke konci života se blížil k přesvědčení, že nejlepším druhem státu je republika.

Východiskem **Rousseauova** politického učení je nový pohled na člověka a společenské poměry vůbec. Tyto myšlenky rozvinul ve svém díle O původu nerovnosti mezi lidmi (1754), celé dílo vyznívá jako komunistický manifest 18. století. Vycházel z představy, ve které by se člověk mohl vrátit k přírodě a řídit se božsky inspirovanými instinkty svého srdce, pak by bylo vše v pořádku.⁵⁰ Rousseau považoval tento přirozený stav společenstvím všeobecného štěstí, jelikož neexistuje žádná hospodářská a politická nerovnost. Následkem nerovnoměrného rozdělení majetku a jeho odrazu v touze majetných po moci vznikla ve společnosti situace, ve které silní a mocní mohli vnucovat svou vůli všem ostatním lidem, kteří neměli dostatek materiálních sil a možností uplatnit svá přírodou daná práva.⁵¹

Dalším stěžejním dílem je „Společenská smlouva“, kde Rousseau tvrdí, že nejlepší vládnoucí silou je vláda aristokratická, vláda volená. Čím větší je říše, tím je podle něj menší svoboda a tím silnější musí být vláda, která drží stát pohromadě. Suverenita z lidu nemůže přejít na kohokoliv. Kdyby vladař vydal zákony, nikdo není povinen je dodržovat. Jedině „vůle obecná“ může zákony vydávat. Národ uděluje vladaři mandát. Vladař není pánem národa, ale jen jeho úředníkem. „Moc zákonodárná jest srdcem státu, moc výkonná jest jeho mozkem, který uvádí v pohyb veškeré údy.“ Rousseau poukazuje na právo revoluce proti aristokracii či králi, kteří vládou proti zákonům. Ve svém díle „Společenská smlouva“ ukázal, že veškerá moc pochází z

---

⁴⁹ Tamtéž, s. 326.

⁵⁰ DAWSON, Christopher, Bohové revoluce, Praha 1997, s. 48.

⁵¹ KRŠKOVÁ, Alexandra, Dějiny evropského politického a právního myšlení: kapitoly z dějin, Praha 2003, s. 345.

národa, který si má této majestátní moci považovat a nemá jí svěřovat nikomu jinému.⁵² Předjímal tím osudovou nestabilitu a nespolehlivost revolučních vlád a zároveň ospravedlňoval neblahé starší přesvědčení národního státu, že smlouvy jsou závazné pouze tehdy, slouží-li takzvanému národnímu zájmu.⁵³ Rousseauova teorie přišla revolucionářům vhod, díky způsobu jak místo jedné osoby dosadit dav.⁵⁴ Tato teorie se podepsala na Mirabeauovu katechismu, girondinů a především jakobínů. K duchovním myšlenkám se hlásil Robespierre a Marat.⁵⁵

Když se v roce 1789 začala tvořit revoluce jako taková, byly myšlenky osvícenců zcela nevyhnutelně využity. Ve dvou dekadách před rokem 1789 se navíc osvícenská kultura šířila i do méně vzdělaných vrstev společnosti díky masivnímu publikování a popularizaci děl. Toto vnímání revoluce značně přispělo k radikalizaci a umožnilo zahájení procesu ústavní a společenské změny.⁵⁶

5. POLITICKO-EKONOMICKÉ PŘÍČINY

Před francouzskou revolucí byla Francie ve velké hospodářské krizi. Byl zaznamenán obrovský královský dluh, francouzská vláda stále utrácela více peněz, než bylo přijímáno z daní. V této době byla ve Francii ohromná chudoba, i když někteří lidé ve Francii byli velmi bohatí, tak velké množství z nich bylo spíše chudých. Daně byly vysoké a také ceny se zvyšovaly, ale mzdy byly nízké. Nelze stanovit kolik rodin nižší třídy Francii bylo také v ekonomické krizi, která byla jedna z věcí, které je vedly ke vzpouře.

Roku 1774 zemřel Ludvík XV. A nastoupil jeho vnuk, toho jména šestnáctý. Již první rok proběhl ve znamení nových reformních pokusů, díky novému kontroloru

---

⁵² ROUSSEAU, J. J. „Emil čili o Vychování I“. Praha 1910, s. 122.

⁵³ ARENDT, Hannah, O revoluci, Praha 2006, s. 71.

⁵⁴ Tamtéž, s. 72.

⁵⁵ KRŠKOVÁ, Alexandra, Dějiny evropského politického a právního myšlení: kapitoly z dějin, Praha 2003, s. 352

⁵⁶ MALIA, Martin, Lokomotivy dějin, Brno 2009, s. 259.

financí Anne-Robertu-Jacquesovi Turgotovi baronovi l'Aulne, jenž takřka s absolutistickou brutalitou prosazoval uvolnění obchodu s obilím jako zásadní krok k celkové národohospodářské reformě. Tím ovšem ztratil důvěru námezdně pracujících i středních městských vrstev, protože náhlé zavedení tržních cen zvýšilo ceny pečiva a učinilo pro většinu obyvatel bílý chléb nedostupným luxusem.⁵⁷

Dalším s Turgotovými programů zněl: žádný bankrot, žádné zvyšování daní, žádné půjčky. Začal tím, že zrušil neúčinné úřady a omezil rozpočty u dvora. Sám omezil své vlastní příjmy z 142 000 na 80 000 livrů. S tímto krokem souhlasil i sám král Ludvík XVI., který omezil i svou garderobu. To se ovšem nedalo říci o jeho manželce Marii Antoinettě, ta byla nejen v tomto směru marnotratná. Je tedy zřejmé, že královna spolu se šlechtou u dvora chtěli Turgota sesadit. Dne 9. února 1776 Turgot zaslal parlamentu svůj další plán a to o zrušení roboty, cechů a cel z cest. I tento jeho pokus se setkal s velkým odporem a tak Turgot na základě toho poslal velmi kritický dopis králi: „...*Chybějí Vám zkušenosti Veličenstvo. Chápu, že ve dvaadvaceti letech a ve Vašem postavení nemáte možnost posoudit lidi jako jiní...Nikdy nezapomeňte Veličenstvo, že to byla slabost, co položilo hlavu Karla I. na špalek.*“ Pochopitelně se Ludvík XVI. cítil velmi dotčený a tak byl Turgot 12. května 1766 odvolán.⁵⁸

Na Turgotovo místo byl dosazen Jacques Necker, francouzský protestantský bankéř, a jediný, který nebyl šlechticem ve vládě. Finanční krize, která nechala otevřené dveře k revoluci, začala během americké války za nezávislost, kdy Francie utratila více než miliardu, což je ekvivalent státu celého příjmu za rok. Tyto problémy byly zpočátku řízeny Jacquesem Neckerem, odmítl však vypisovat nové, již tak neúnosné daně, a tak mu nezbývalo než sáhnout k osvědčeným státním půjčkám. Na čas se mu podařilo státní rozpočet zachránit-nikoli však vyřešit situaci.⁵⁹ V letech 1776-1781 tak bylo uzavřeno sto třicet milionů nejrůznějších půjček, které naplnily státní pokladnu a splatily náklady na válku, která byla tím oblíbenější, čím byla bezbolestnější. Peníze nepřestaly plynout a promyšlený prodej smluv podložených rentou obohatil pařížské spekulanty. Stát tak neúnosně zatížil svou budoucnost, Necker však zůstal nadále populární. Jeho odpověď na intriky dvora, který hledal jeho nástupce, vydal roku 1781 - jeho veřejnou rozvahu,

⁵⁷ BĚLINA, KAŠE, KUČERA, České země v evropských dějinách, Praha 2006, s. 63.

⁵⁸ THOMA, Z trůnu na popraviště: tragicky konec korunovaných hlav, Praha 2000, s. 115.

⁵⁹ TINKOVÁ, Daniela, Revoluční Francie 1787–1799, Praha: Triton, 2008.,s. 42.

Compte Rendu au roi, která opomíjí výdaje z mimořádného rozpočtu a vykazuje přebytek z příjmů v hodnotě deseti milionů. Veřejnost to přijala s mimořádným ohlasem, u dvora se však stala zárodkem konfliktu.⁶⁰

Neckerovi nástupci, Joly de Fleury a Lefevre d'Ormesson, úřadovali krátce a velice neúspěšně. Za jejich vlády žil královský dvůr ze dne na den. Téměř všechny peníze byly získány z úvěrů. V roce 1783 se stal královským ministrem financí Charles Alexandre de Calonne, hrabě, tedy šlechtic. Pokračoval v zálohování královské pokladny systémem státních půjček. Během tří let se mu podařilo získat na 650 milionů liber, uspokojil tím především dvorské kruhy.⁶¹ Státní deficit, který neustále rostl, byl hlavní původcem finanční krize. Po třech letech již Calonne nenalezl nové věřitele, chtěl reformy, znamenalo to více daní nebo alespoň více půjček, již to nešlo odkládat. Tato situace byla zapříčiněna mnoha výdaji.

Současníci poukazovali na marnotratnost dvora a ministrů. Vysoká šlechta přišla zemi velmi draho; Polignacové dostávali z královské pokladny na penězích a odměnách ročně 500 000 liber, později dokonce 700 000. Plýtvání peněz královskou rodinou bylo obrovské, například koupě zámku Rambouillet a Saint-Cloud vyšla v přepočtu na 16 milionů liber. Na zaplacení dluhů hraběte d'Artois bylo vydáno 23 milionů liber. Hlavními výdaji však byly nákladné války. Kupříkladu výdaje na účast ve válce za nezávislost severoamerických kolonií byly kolem 2 miliard liber.⁶² Nastal finanční krach, tudíž se hledaly nové způsoby zdanění a splnění splátek. Calonne přišel s balíčkem změn, které, kdyby byly přijaty, byly by to nejvíce rozsáhlé reformy ve francouzské historii. Jednalo se o zrušení spousty daní a jejich nahrazení pozemkovou daní, kterou má uhradit každý, včetně dříve od daně osvobozených šlechticů. K těmto změnám chtěl získat podporu regionálních šlechticů, a proto král svolal shromáždění notáblů.

Na zahajovacím zasedání, dne 22. února 1787, Calonne oslovil 144 vysoce postavených osobností, princové, knížata, biskupové, starostové velkých měst a zástupci provincií. Ačkoliv i oni reprezentovali výlučně horní vrstvu národa, jejich svolání se

---

⁶⁰ FURET, Francouzská revoluce. Díl 1., Od Turgota k Napoleonovi (1770–1814), Praha 2004, s. 58.

⁶¹ HROCH, Miroslav, KUBIŠOVÁ, Vlasta, Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800, Praha 1990., s. 58

⁶² SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 58.

téměř rovnalo lidovému referendu. Calonne však přecenil oporu, kterou měl ve šlechtických kruzích, když shromážděným hodnostářům vysvětloval plánovanou pozemkovou daň, která měla činit 2,5 až 5 procent příjmu. Ludvík XVI. a jeho ministr ke svému trpkému zklamání konstatoval, že notáblové nejsou ochotni projevit solidaritu a přinést státu jakoukoliv obět'. Jednoznačně odmítli vzdát se sebemenší části svých privilegií.⁶³

Jednání bylo bezvýsledné. Calonne byl nakonec odvolán a nahrazen toulouským arcibiskupem Loménie de Briennem. Král ho povolal do ministerstva na naléhání Marie Antoinetty. Podařilo se mu na čas odvrátit úpadek, ale finanční problém zůstal stále nedořešen. Tato bezvýchodná situace donutila Brienna vrátit se k návrhu svého předchůdce, který se o to pokusil znovu před znovu zamítnutím shromážděním v květnu. Byla zavedena svoboda obchodu s obilím, robota proměněna v peněžní platy a šlechta a duchovenstvo byly postiženy pozemkovou daní. Tato opatření však notáblové opět bojkotovali, a proto bylo jejich shromáždění v květnu 1787 rozpuštěno. Odpor notáblů byl provázen odporem parlamentů. Než se tak stalo, vymohl si Lomenie de Brienne na shromáždění a parlamentech další půjčku. Ještě před svým rozpuštěním si ovšem shromáždění notáblů vyžádalo – hlasem generála La Fayettea – jeden vstřícný krok ze strany královské moci, který se nakonec ukázal klíčovým: totiž brzké svolání generálních stavů, které francouzští králové nesvolali již od roku 1614.⁶⁴

Brienne se pak pokusil předat svou vlastní verzi změn Calonneho a to prostřednictvím parlamentu Paříže, 6. srpna 1787 při slavnostním zasedání za přítomnosti krále, ale oni znovu odmítli. Tato revolta byla potrestána tím, že parlament byl vypuzen do Troyes, provinčních soudních dvorů a celé soudní aristokracie se zmocnilo rozhořčení. Brienne tedy musí vše odvolat a je nucen uchýlit se k další půjčce, kterou musí odsouhlasit parlament. Ministr si ji však vynutil při zasedání královské rady. Je dokonce zaznamenána reakce krále na stížnosti tím, že říká "Je to zákonné, protože to chci". Vzpoury a hádky byly čím dál větší. Pařížský parlament vyjádřil protest proti tajným královským zatykačům a zformuloval také požadavek osobní svobody každého člověka. Pokladna byla prázdná a nikdo nebyl ochoten přijmout více úvěrů nebo změn. Notáblové prostřednictvím generála La Fayettea krále požádali, aby

⁶³ THOMA, Z trůnu na popraviště: tragický konec korunovaných hlav, Praha 2000, s. 118.

⁶⁴ TINKOVÁ, Daniela, Revoluční Francie 1787–1799, Praha 2008., s. 34.

byly svolány generální stavy, které naposledy zasedaly v roce 1614 a jako jediné měly právo schvalovat nové daně.⁶⁵ Vleký spor přiosťřil roku 1788, kdy byli přední radové parlamentu uvězněni a právo „registrace“ zrušeno. V odpověď vypukly lidové bouře ve velkých městech.⁶⁶ V Grenoblu, hlavním městě jedné z nejprůmyslovějších provincií Dauphiné, se postavil se souhlasem privilegovaných stavů v čele tohoto odporu třetí stav. Dne 8. července 1788 zatlačil grenobelský lid královské vojsko házením cihel ze střech. Byl to první násilnější projev blížící se revoluční exploze. Na konci téhož měsíce, 21. července 1788, strhla buržoazie za sebou aristokracii: provinční shromáždění stavů se sešlo samo od sebe bez králova svolení. Na radu advokátů Jeana-Josepha Mouniera a Antoine Barnava rozhodlo shromáždění, že třetí stav bude mít napříště dvojnásobné zastoupení a že shromáždění bude hlasovat podle jmen, a ne už podle stavů. Na Mounierovu výzvu všichni odhlasovali návrh, že tři stavy této provincie neuznají daně, dokud je jejich zástupci neprojednají na zasedání generálních stavů království. Parlamenty a partikulární zájmy tak ustoupily do pozadí. Za jednomyslným vystoupením proti absolutismu se tak již rýsoval projev národní vůle.⁶⁷

Brienne byl bezmocný proti koalici třetího stavu se stavy privilegovanými. Moc se mu vymkla z rukou. Jedena z posledních Briennových akcí předtím, než odstoupil, byla přesvědčit krále Ludvíka XVI., aby svolal generální shromáždění na 1. května 1789. Brienne podal demisi dne 24. srpna 1788. Státní pokladna musela pozastavit veškeré platby. Francie byla v konkurzu. Rostoucí finanční krize dosáhla svého vrcholu, díky poničenému státnímu aparátu. Celkovou situaci zhoršily hospodářské problémy: nízká úroda obilí a vinařská krize byla zapříčiněna krutou zimou, po níž prudce vzrostly ceny obilí i všech životních potřeb. Současně stagnovala průmyslová výroba, zvyšovala se nezaměstnanost a bouře i stávkové akce zasáhly zejména velká města – Paříž s předměstím Saint-Antoine a Marseille; v Provincii i v dalších krajích propukaly venkovské protišlechtické vzpoury.⁶⁸ Po demisi Lomenieho de Brienne král opět povolal Jacquese Neckera, který dovršil kapitulaci monarchie. Necker potvrdil svolání generálních stavů, ale v podobě z roku 1614, tedy tři stavy měly jednat a hlasovat odděleně a každý z nich

---

⁶⁵ Tamtéž, s. 35.

⁶⁶ KŘIVSKÝ, KVAČEK, SKŘIVAN, Věk starý a nový: dějiny, kultura a život Evropy v 17. a 18. století, Praha 1987, s. 321.

⁶⁷ FURET, Francouzská revoluce. Díl 1., Od Turgota k Napoleonovi (1770–1814), Praha 2004, s. 74.

⁶⁸ TINKOVÁ, Daniela, Revoluční Francie 1787–1799, Praha 2008., s. 34.

měl mít jeden hlas. Což utvrzovalo převahu privilegovaných a zvyšovalo napětí mezi privilegovanými a třetím stavem, který požadoval dvojnásobné zastoupení a hlasování podle jmen. Toto byl hlavní bod propagandy vlastenecké skupiny. Třetí stav musí mít tolik poslanců jako šlechta a duchovenstvo dohromady. Necker svolal v listopadu 1788 druhé shromáždění notáblů, protože se domníval, že je přemluví, aby odhlasovali požadavek třetího stavu. Ale notáblové se vyslovili pro starou formu. Dne 12. prosince 1788 aristokracie protestovala proti požadavkům třetího stavu a také proti jeho útokům. Tento protest vyvolal ve vlasteneckém hnutí nové nadšení. Parlament přijal svým usnesením z 5. prosince dvojnásobné zastoupení třetího stavu, toto zjevně rozhodlo o dalších osudech země.

Neckerovým návrhům bylo vyhověno 27. prosince 1788, díky závěrečným usnesením královské rady. Výsledkem bylo, že třetí stav měl mít tolik poslanců jako duchovenstvo a šlechta dohromady. Královský dekret o svolání generálního shromáždění stavů a nařízení o volbách byly uveřejněny 24. ledna 1789.

Volební kampaň byla zahájena za všeobecného nadšení. V této době byla vážná hospodářská krize, která se stala osnovou krize sociální. Královské nařízení prohlašovalo, že každý poddaný má projevit svá přání a požadavky. Často byla tato výzva brána doslova. Za takovýchto podmínek se rozpoutala volební propaganda a četné diskuse v kavárnách. Všude se příslušníci třetího stavu snažili rozšiřovat letáky a brožurky, mezi nimiž si největší proslulost vydobyl spis abbé Sieyése „Čím je třetí stav?“. Neméně slavnými se staly repliky imitující katechismus: „Čím je třetí stav? Vším. – Čím byl až doposud? Ničím. – Čím si přeje být? Alespoň něčím“. Neméně slavný je i jeho výrok z téhož textu: „Řekne se, že třetí stav nemůže sám tvořit generální stav: utvoří tedy Národní shromáždění!“.⁶⁹ Tento spis byl uveřejněn v lednu 1789, vyjadřoval vášnivý odpor buržoazie proti staré aristokracii. Privilegované vrstvy na tuto skutečnost reagovaly velice nesměle. Pouze Parlamenty se pokusily zničit některá díla, aby byli jejich autoři zastrašeni. Vlastenecká propaganda pronikla i do nejvzdálenějších provincií.

Volební systém, který byl nařízený královským dekretem se zdál komplikovaný, ale zároveň velmi liberální. Volebním okresem byl soudní okres. V sídelním městě

---

⁶⁹ TINKOVÁ, Daniela, *Revoluční Francie 1787–1799*, Praha 2008., s. 35.

soudního okresu si členové vrstev vytvořili volební shromáždění duchovenstva a šlechty, kteří volili své zástupce přímo. Všichni šlechtici zastávali právo být přítomni na shromáždění osobně. Faráři zasedali taktéž osobně; měli naprostou převahu, jelikož volili své zástupce sami, zatímco kláštery a kapituly musely jmenovat své zástupce oprávněné za ně volit.⁷⁰ Tato volební shromáždění jmenovala poslance do generálního shromáždění stavů.

Volební systém třetího stavu byl podstatně složitější. Ve městech a na venkově se členové volebního shromáždění omezovali na muže starší pětadvaceti let, pokud figurovali v seznamu daňových poplatníků nebo v Paříži z taille (daně z hlavy) odváděli alespoň šest livrů.⁷¹ V městech se obyvatelé shromažďovali v cechovních shromážděních nebo ve shromáždění své čtvrti. Delegáti neboli zástupci těchto shromáždění, dva na stovku členů, utvořili volební shromáždění stavu ve městě, které jmenovalo zástupce za celý soudní okres. Na venkově se obyvatelé scházeli na farních shromážděních a vysílali své zástupce přímo do shromáždění v soudním okrese, jeden zástupce na sto domácností; rolníci tedy měli v okrese zajištěnou většinu.

Volební systém byl příznivý pro buržoazii. Voleno bylo nepřímým hlasováním, a to o dvou stupních na venkově a o třech ve městě. Hlasovalo se podle jmen. Nejdříve se shromáždění radilo o vyhotovení soupisu stížností neboli „Cahiers de doléances“, což byli soupisy požadavků na své zástupce. Od podzimu roku 1788 jich po celé zemi vzniklo na pětadvacet tisíc. Díky tomu buržoazie ovládla debatu, protože její zástupci byli především právníci či osoby vlivnější a s velkou výmluvností. V generálním shromáždění stavů nezasedal žádný rolník ani žádný přímý zástupce z řad městských lidových vrstev.

Soupisy stížností byly vyhotoveny všemi volebními shromážděními. Vyjadřovaly velice rozdílné, často protichůdné postoje. Na jedné straně čteme o nejvřelejších projevech oddanosti králi; jejich protipól pak tvoří požadavek odstranění královského absolutismu. Kněží, šlechtici i buržoazisté si jednomyslně stěžovali na absolutismus. Žádali Ústavu, která by omezila královskou moc, ponechala místní správu zástupcům, voleným do provinčních shromáždění. Dále zavedení „vlády“, která by

---

⁷⁰ HROCH, Miroslav, KUBIŠOVÁ, Vlasta, Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800, Praha 1990., s. 62.

⁷¹ TINKOVÁ, Daniela, Revoluční Francie 1787–1799, Praha 2008., s. 35.

hlasovala o daních a udávala zákony. Stavové také požadovaly reformu daňového systému, justice a soudního zákonodárství. Důležitá byla i osobní a tisková svoboda.

V Soupisech stížností vypluly na povrch i rozpory uvnitř jednotlivých stavů: nižší klérus stál často proti vysokému – a totéž bylo patrné i u šlechty.⁷² Provinční šlechta se stavěla proti šlechtě dvorské, kterou obviňovala, že se zmocnila všech vysokých státních úřadů a že se pokládá za vyšší. V soupisech třetího stavu se odrážely všechny odstíny zájmů a názorů různých tříd. Buržoazie umlčela vlastní požadavky rolníků a dělníků. Namísto toho se do popředí dostaly požadavky obchodníků a průmyslníků.⁷³ Nebyly však formulovány explicitní nároky na změnu statusu quo většiny Francouzů: hierarchické uspořádání společnosti, vrchnostenský režim, **feodalité** ani královský majestát nebyly napadány. To, v čem panovala téměř stoprocentní shoda, byla daňová rovnost a především požadavky „konstitučních“ zákonů či pravidelné svolávání generálních stavů.⁷⁴

V dubnu 1789 bylo všech 1165 poslanců zvoleno do generálních stavů a mohli se odebrat do Versailles, kde mělo být zasedání 27. dubna zahájeno. Ve volbách zvítězila provinční šlechta, která lpěla na svých privilegiích, ale nejradikálnější z nich nebyli svým původem z nejstarších rodů. Mezi vysokou šlechtou bylo 90 členů z 270 zástupců šlechty. Stoupenci liberálních myšlenek mezi nimi byli například: La Fayette, Louis de Noailles, vévoda Armand d'Aiguillon a jiní. Byli to především příznivci filozofů a váleční dobrovolníci.

Z 291 duchovních bylo pouze 46 biskupů, někteří z nich byli stoupenci reformních myšlenek, zvláště Talleyard nebo arcibiskup z Aix de Boisgelin. Faráři tedy vytlačili biskupy, bylo jich dvě stě ze tří set kněžských poslanců.

Třetí stav reprezentovala buržoazie, zhruba stovku poslanců tvořili finančníci a obchodníci. Z celkových šesti set poslanců tvořila asi polovina zástupce z řad právníků. Nejznámějšími byli například: Robespierre z Arrasu, Mounier a Branave z Grenoblu a jiní. Venkovskou buržoazii zastupovalo několik bohatých statkářů. Mezi zástupci byli také učenci, jako například astronom Bailly, spisovatel Volney a tak dále. V neposlední

---

⁷² TINKOVÁ, Daniela, *Revoluční Francie 1787–1799*, Praha 2008., s. 35.

⁷³ SOBOUL, Albert, *Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799*, Praha 1951, s. 74.

⁷⁴ TINKOVÁ, Daniela, *Revoluční Francie 1787–1799*, Praha 2008., s. 35.

řadě sem také patřili přeběhlíci z privilegovaných vrstev: hrabě Mirabeau za Marseille, Paříž – abbé Sieyès. Všichni zástupci třetího stavu byli vzdělaní odborníci a hlásili se poctivě ke své třídě a k jejím zájmům, které pro ně byly totožné se zájmy celého národa. Jejich kolektivním dílem byl právní spor neboli právní revoluce.

6. PRÁVNÍ SPOR

Volby jasně ukázaly, co si občané přejí. Ale královská moc nemohla vyjít těmto přáním vstříc, aniž by se sama vzdala svých pozic. Královská moc se tedy přidala k privilegovaným vrstvám a postavila se proti reformám. Dne 2. května byli zástupci stavů představeni králi. Ludvík XVI. prokázal, že hodlá přísně dodržovat tradiční dělení. Na zahajovacím zasedání navíc vyslovil svou vůli, aby pravomoc stavů byla omezena pouze na finanční otázky.

Zahajovací zasedání se konalo dne 5. května 1789. Ludvík XVI. Pozdravil zástupce národa a poté mluvil jen o stavu financí. Nesměle se zmínil o všeobecném neklidu v zemi a o přehnaných přáních změn v politickém systému. Doporučil poslancům, aby naslouchali pouze moudrým a obezřetným radám. Jeho doporučení podtrhl ministr spravedlnosti Baretin, který poslance varoval před „nebezpečnými novotami“. Dále vystoupil ministr financí Necker, jehož zpráva o finančních otázkách trvala tři hodiny. Politický program se vůbec neprojednával, což zástupce třetího stavu velmi rozhořčilo.

Spor stavů vypukl ihned, jakmile začalo zasedání shromáždění. Dne 6. května se poslanci třetího stavu prohlásili poslanci obcí a odmítli vytvořit zvláštní komoru. Následovalo několikátýdenní plané vyjednávání s privilegovanými stavy. Konflikt vyvrcholil dne 10. června, kdy na Sieyèsovu výzvu třetí stav dvěma druhým sněmovnám navrhl, aby se k němu připojily a společně přistoupily k ověřování plných mocí. Kontrola prezence začala 12. června a již na druhý den se objevily první trhliny mezi duchovenstvem, neboť tři faráři z dolního Poitou se přidali ke komunám, a tito přeběhlíci pak za sebou v příštích dnech strhli mnohé další. Ze shromáždění posíleného o představitele kléru se 17. června na Sieyèsovu výzvu stalo „Národní shromáždění“.⁷⁵

---

⁷⁵ FURET, Francouzská revoluce. Díl 1., Od Turgota k Napoleonovi (1770–1814), Praha 2004, s. 97.

Revoluční iniciativa třetího stavu se rozvíjela. Usnesení, která padla 17. června, byla: absolutismus byl poražen, protože se třetí stav prohlásil za Národní shromáždění bez svolení krále a protože si osvojil právo povolovat daně. Duchovenstvo se vyslovilo pro společné shromáždění, ale šlechta stále vzdorovala.

Když našli poslanci Národního shromáždění 20. června uzavřený sál, ve kterém jednali, odebrali se do sousední míčovny, kde za předsednictví Jeana Sylvaina Baillyho slavnostně přísahali, že se nerozejdou dokud to budou okolnosti vyžadovat a dokud nebude vydaná a na pevných základech postavená ústava. Druhý den se ke shromáždění přidala většina duchovenstva a po něm i šlechta z Dauphiné.⁷⁶

Zasedání generálních stavů král předsedal 23. června 1789. Souhlasil s fiskální rovností i s tím, aby provinční stavy mohly schvalovat daně, ale s tou podmínkou, že se změnami budou souhlasit i privilegovaní. Ludvík XVI. chtěl nadále zachovat starý sociální řád a převahu aristokracie.⁷⁷ Při proslovu všem nařídil, aby se ihned rozešli. Třetí stav to však odmítl. Byla to otevřená vzpoura proti královské moci. Při této situaci král vyzval nerozhodnuté poslance privilegovaných stavů, aby se i oni připojili k Národnímu shromáždění.⁷⁸

Král tedy přijal právní revoluci, kterou si přála buržoazie třetího stavu. Národní shromáždění mělo v úmyslu zreformovat starý režim, který právě z právního hlediska zrušilo. Dne 9. července bylo Národní shromáždění přejmenováno na Ústavodárné shromáždění, neboť jeho hlavním úkolem bylo vypracovat ústavu.⁷⁹ Události začaly nabývat rychlého spádu. Pařížské obyvatelstvo sledovalo veškeré dění. Poslanci z Versailles posílali svým voličům zprávy. Díky nim se obyvatelstvo obávalo aristokratického spiknutí. Když Ludvík XVI. odvolal 12. července z funkce Neckera a dosadil na jeho místo barona de Breteuill, vyvolalo to obavy u všech vrstev obyvatelstva. Začaly se pořádat manifestace. Zástup manifestantů narazil na královský německý pluk pod velením knížete de Lambesc v zahradách Tuilerií. Po této zvěsti se zvonilo na poplach, plenily se krámy zbrojířů a lid se začal ozbrojovat.⁸⁰ Chyběly však

---

⁷⁶HROCH, Miroslav, KUBIŠOVÁ, Vlasta, Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800, Praha 1990., s. 68.

⁷⁷ Tamtéž, s. 68.

⁷⁸ FURET, Francouzská revoluce. Díl 1., Od Turgota k Napoleonovi (1770–1814), Praha 2004, s. 99.

⁷⁹ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 78.

⁸⁰ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951, s. 81.

střelné zbraně, a tak vzal dav 14. července útokem Invalidovnu, kde ukořistil přes třicet tisíc pušek, a táhl na Bastilu, státní vězení a symbol královského absolutismu. Její dobytí znamenalo definitivní kapitulaci Ludvíka XVI.

Dne 15. července 1789 utvrdila pařížská revoluce své vítězství. Volitelé zvolili Baillyho starostou a povolali La Fayette jako velitele národní gardy. Ten dal občanům odznak v barvách Paříže, červené a modré, mezi nimiž byla barva bílá, barva královská: trikolora se stala odznakem Velké revoluce.⁸¹

---

⁸¹ SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1779-1789, Praha 1951, s. 82.

7. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo částečně rozebrat všechny možné příčiny Velké francouzské revoluce.

Velká francouzská revoluce, která probíhala v osmnáctém století, měla mnoho důvodů. Byl to jeden z největších společensko-politických otřesů pro evropskou i světovou historii. Díky prohraným válkám a obrovskému plýtvání penězi u královského dvora, který financoval šlechtu a duchovenstvo, se zvyšovala finanční krize francouzského státu. Ta se ovšem promítla i do politického a sociálního života. V této době byli francouzští obyvatelé rozděleni do třech sociálních vrstev, šlechta, duchovenstvo a třetí stav. Společnost byla značně nesouměrná. Díky rostoucím cenám na vlastní živobytí a povinností platit daně, desátky, byla způsobena obrovská populační nerovnováha, která se odrážela v dychtivosti třetího stavu, který se snažil uplatnit svá práva na rovnost a svobodu. Myšlenky osvícenství byly ideologickými základy pro třetí stav. Hlavní představitelé byli Voltaire, Rousseau a Montesquieu. Jejich ideály individuální svobody, rovnosti a bratrství se šířily po celé Francii, díky četným brožurám, písním a tak dále. Finanční krize byla posledním zárodkem této revoluce. Berouce na vědomí klesající ekonomickou spirálu, král Ludvík XVI. povolal řadu finančních poradců, aby přezkoumala oslabené francouzské ministerstvo financí. Každý poradce dospěl ke stejnému závěru, že Francie potřebuje radikální změnu ve způsobu, jakým je zaveden daňový systém. Každý z těchto poradců byl odvolán. Nakonec si král uvědomil, že tento daňový problém je opravdu třeba řešit, aby byl jmenován nový ministr financí, Charles de Calonne, v roce 1783. Calonne navrhl, mimo jiné, že má Francie začít dříve od daní osvobozené šlechty. Šlechta odmítla, dokonce i poté, co ji Calonne žádal během shromáždění Notáblů v roce 1787. Všechny tyto okolnosti vedly obyvatele Francie ke vzpouře, která se uskutečnila dne 14. července 1789.

8. SEZNAM LITERATURY

- ARENDDT, Hannah, O revoluci, Praha, 2011.
- BĚLINA, KAŠE, KUČERA, České země v evropských dějinách, Praha, 2006.
- BURKE, Edmund, Úvahy o revoluci ve Francii, Brno, 1997.
- CARLYLE, Thomas, Dějiny francouzské revoluce, Díl 1, Praha, 1902.
- DAWSON, Christopher, Bohové revoluce, Praha, 1997.
- DOYLE, William, French Revolution – A Very Short Introduction, New York, 2001.
- FERRO, Marc, Dějiny Francie, Praha, 2006.
- FURET, Francois, Francouzská revoluce. Díl 1., Od Turgota k Napoleonovi (1770–1814), Praha, 2004.
- FURET, Francois, Promyšlet Francouzskou revoluci, Brno, 1994.
- HOLZBACHOVA, Ivana, Příspěvky k dějinám francouzské filozofie společnosti, Brno, 2011.
- HOTMAR, Josef, Dobrodružství Velké revoluce: 1789–1799, Praha, 1989.
- HROCH, Miroslav, KUBIŠOVA, Vlasta, Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800, Praha, 1990.
- HUNTOVÁ, Lynn, Francouzská revoluce: politika, kultura, třída, Brno, 2007.
- KRSKOVÁ, Alexandra, Dějiny evropského politického a právního myšlení: kapitoly z dějin, Praha 2003.
- KŘIVSKÝ, Petr, KVAČEK, Robert, SKŘIVAN, Aleš, Věk starý a nový: dějiny, kultura a život Evropy v 17. a 18. století, Praha, 1987.
- KUDRNA, Jaroslav a kol., Dějiny Francie, Praha, 1988.
- MCPHEE Peter, A Social History of France: 1780-1880, Taylor & Francis, 1992.
- MALIA, Martin E., Lokomotivy dějin: revoluce a utváření moderního světa, Brno, 2009.
- MATHIEZ, Albert, Francouzská revoluce, Praha, 1952.
- MICHELET, Jules, Francouzská revoluce, Praha 1989.
- OZOUF, Mona, Revoluční svátky: 1789-1799, Brno, 2006.
- PLHÁKOVÁ, Alena, Dějiny psychologie, Praha 2006.
- ROUSSEAU, J. J. „Emil čili o Vychování I“. Praha, 1910.
- SCHAMA, Simon, Občane: kronika Francouzské revoluce, Praha, 2004.
- SKŘIVAN, Aleš, Evropská politika 1648–1914, Praha, 1999.

- SOBOUL, Albert, Francouzská buržoazní revoluce 1789-1799, Praha 1951
- THOMA, Helga, Z trůnu na popraviště: tragický konec korunovaných hlav, Praha, 2000.
- TINKOVA, Daniela, Francouzská revoluce, Praha, 2008.
- TINKOVA, Daniela, Revoluční Francie 1787–1799, Praha, 2008.
- TOCQUEVILLE, Alexis de, Starý režim a revoluce, Praha, 2003.
- WALLERSTEIN, Imanuel, The French revolution and the Birth of Modernity, Los Angeles 1990
- WASKEY, Andrew J., The encyclopedia of the french revolutionary and napoleonic wars, California, 2006.

9. RESUME

The object of my bachelor thesis is an in-depth and critical analysis of The causes French Revolution. The essential cause of the French Revolution as the "collision between a powerful, rising bourgeoisie and an entrenched aristocracy defending its privileges" has great pertinence in summarizing the conflict of 1789. The causes of the French Revolution, being provoked by this collision of powers, was the Financial debt of the government and the long-standing political differences in the government. The French Revolution began in 1789 and ended in the late 1790s with the ascent of Napoleon Bonaparte. During this period, French citizens razed and redesigned their country's political landscape, uprooting centuries-old institutions such as absolute monarchy and the feudal system. Like the American Revolution before it, the French Revolution was influenced by Enlightenment ideals, particularly the concepts of popular sovereignty and inalienable rights. Although it failed to achieve all of its goals and at times degenerated into a chaotic bloodbath, the movement played a critical role in shaping modern nations by showing the world the power inherent in the will of the people.